

DAVORIN JENKO (1835–1914)
PRILOZI ZA KULTURU SEĆANJA

DAVORIN JENKO (1835–1914)
PRISPEVKI ZA KULTURO SPOMINA

Urednik
Katarina Tomašević

DAVORIN JENKO (1835–1914)
PRILOZI ZA KULTURU SEĆANJA

DAVORIN JENKO (1835–1914)
PRISPEVKI ZA KULTURO SPOMINA

Izdavači

Muzikološki institut Srpske akademije nauka i umetnosti
Nacionalni savet slovenačke nacionalne manjine u RS

Urednik

Katarina Tomašević

Uređivački odbor

dr Melita Milin, direktor Muzikološkog instituta SANU
Saša Verbič, predsednik Nacionalnog saveta
slovenačke nacionalne manjine u Republici Srbiji
prof. dr Maja Đukanović, Filološki fakultet
prof. dr Anica Sabo, Fakultet muzičke umetnosti

Recenzenti

Akademik Dimitrije Stefanović
dr Melita Milin

Prevod na slovenački jezik
dr Maja Đukanović

Prevod na engleski jezik
Adriana Sabo, MA

Štampa

Colorgrafx
Beograd, Dragana Jeftića bb

ISBN: 978-86-80639-27-7

Pripremu ovog izdanja pomoglo je
Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije
i Sokoj – organizacija muzičkih autora Srbije

Muzikološki institut
Srpske akademije nauka i umetnosti

Nacionalni savet slovenačke nacionalne manjine u RS

Davorin Senko

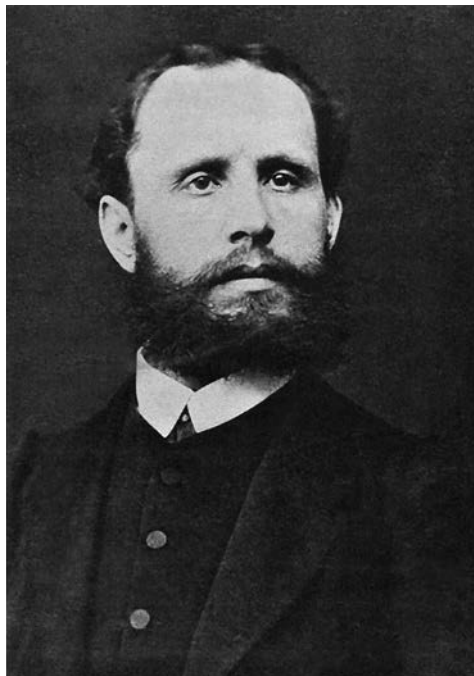
(1835-1914)

PRILOZI ZA KULTURU SEĆANJA
PRISPEVKI ZA KULTURO SPOMINA

Urednik
Katarina Tomašević

Beograd 2016.

Davorin Jenko, autor nepoznat (oko 1865).
(Biblioteka SANU-φ217, Zaostavština
Stane Đurić-Klajn. Iz Kataloga fototeke
SANU 1841–1947. Beograd, SANU, 1998.

Ilustracije na koricama.

Prednja strana: Fotografija Davorina Jenka, autor nepoznat (oko 1865). (Biblioteka SANU-φ217, Zaostavština Stane Đurić-Klajn. Iz Kataloga fototeke SANU 1841–1947; [Davorin Jenko] *Zujte strune* [*Strune, mило se glasite* (na tekst France Prešerna)]. Duet od Jenka za komad *Izbiračica* [1872], prepis. Arhiv Muzikološkog instituta SANU, AN 1616.

Zadnja strana: Partitura srpske himne *Bože pravde*, „od D. Jenka za vojenu muziku, uredio D. Čižek“ (Arhiv Srbije, МИД, Пс Ц-А, ф 1 p 182/881).

IVANA VESIĆ
DAVORIN JENKO (1835–1914):
FRAGMENTI IZ ŽIVOTA POZNATOG KOMPOZITORA¹

Dok se još kao student prava u Beču Davorin Jenko zainteresovao za muziku dirigujući u jednoj od mnogobrojnih lokalnih horskih družina i povremeno komponujući za nju, malo ko je mogao da nasluti da će ta pasija vremenom prerasti u mnogo više – u životni poziv, odnosno jednu od najplodnijih i najupečatljivijih muzičkih karijera na ovim prostorima. Od presudnog značaja u tome bila su dva događaja – najpre poziv uprave Pančevačkog srpskog crkvenog pevačkog društva 1863. godine za mesto horovođe, a potom dve godine kasnije od uprave Beogradskog pevačkog društva. U tom trenutku suočene sa nedostatkom stručnog muzičkog kadra sposobnog da se nosi ne samo sa dirigentskim, već i kompozitorskim zadacima, dve uprave prepoznale su u Jenku pogodnog kandidata pre svega zbog rezultata u radu sa Slovenačkim pevačkim društvom iz Beča, a zatim i naklonjenosti ideji unapređenja muzičkog života među slovenskim narodima sa Balkana.

Iako Jenko nije u potpunosti ispunio očekivanja čelnih ljudi obe pevačke družine prvenstveno zbog idejnih neslaganja, višegodišnji rad na podizanju kvaliteta izvođenja horskih ansambala, kao i na proširenju repertoara horske muzike nesumnjivo je doprineo njegovom umetničkom usavršavanju i sazrevanju. Ipak, pravi plodovi tog procesa došli su do izražaja tek u susretu Jenka sa žanrom scenske muzike nakon angažmana u Srpskom kraljevskom narodnom pozorištu u Beogradu (od 1871. godine). Tada je on, saradujući sa najznačajnijim dramaturzima sa ovih prostora, pokazao izuzetan smisao za muzičko dočaravanje najrazličitijih scenskih zapleta često se inspirišući bogatim nasleđem srpske gradske pesme i muzike za igru. Uspeh takozvanih komada s pevanjem za koje je Jenko pisao muziku, kao i popularnost patriotskih horskih pesama iz njegovog pera donela mu je veliki ugled u srpskom društvu i ujedno status muzičkog autoriteta koji je opstao i nakon što je završio umetničku karijeru 1902. godine.

---

¹ Ovde objavljujemo nadahnuti tekst Ivane Vesić u verziji integralnoj, koja nažalost, zbog prostornih ograničenja, nije u celosti objavljena u *Ilustrovanoj politici*.

Od slovenačke himne „Naprej, zastava Slave“ do srpske himne „Bože pravde“

Ponesen anti-austrijskom i anti-germanskom atmosferom koja je vladala među slovenskim građanstvom u Beču početkom šezdesetih godina XIX veka, kao i talasom pojačanih nacionalnih osećanja, Jenko je 1860. napisao prvu u nizu rodoljubivih horskih pesama koja će za kratko vreme postati poznata širom Balkana. Pesma „Naprej, zastava Slave!“ na slovenački tekst Simona Jenka osvojila je simpatije ne samo Slovenaca, već i Srba i Hrvata širom Habsburške monarhije i izvan njenih granica, predstavljajući po mišljenju mnogih sažet i ubedljiv izraz težnji širokih slojeva južnoslovenskih naroda. Veštinu da muzikom naglasi i iznese patriotski naboj teksta koju je Jenko pokazao u ovom ostvarenju prepoznali su brojni savremenici, pa ne iznenađuje to što su mu se pesnici i uprave pevačkih društava često obraćali sa pozivom da komponuje muziku za odabranu poeziju rodoljubivog sadržaja. Kao rezultat izrazite potrebe pevačkih društava za patriotskim horovima i istovremeno umešnosti Jenka da pronade odgovarajuću muzičku meru u kompozicijama ovog tipa, nastao je čitav niz horskih pesama koje su tokom više decenija predstavljale okosnicu repertoara na koncertima, „sjelima“ i besedama širom Kneževine/Kraljevine Srbije, a potom i Vojvodine, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Kneževine/Kraljevine Crne Gore itd. Tako su se među srpskim i slovenskim stanovništvom sa ovih prostora s generacije na generaciju prenosile i sa ushićenjem pevale pesme „Što ću tiš Srbije tužni“ („Nek dušman vidi“), „Haj“, „Bože bratimstva“, „Srpska zvezda“, „Onamo, onamo za brda ona“ i druge.

Među rado izvođenim rodoljubivim delima bile su i horske kompozicije koje su prvobitno predstavljale deo muzike za određene komade, da bi potom stekle popularnost i izdvojile se kao samostalne tvorevine. Takav primer bila je horska pesma „Bogovi silni“ iz komada Đure Jakšića *Seoba Srbalja*, kao i „Bože pravde“ koja je sačinjavala deo drame Jovana Đorđevića – *Markova sablja*. Đorđevićeva pesma sa Jenkovom muzičkom podlogom, kako se veruje, veoma je dirnula kneza Milana Obrenovića i ostatak publike na premijeri *Markove sablje* 1872. godine priređenoj u čast njegovog punoletstva i stupanja na čelo Kneževine Srbije u beogradskom Narodnom pozorištu. Njen karakterističan molitveni karakter u sprezi sa neskriveno ispoljenim nacionalnim osećanjima, pažljivo muzički potcrtni, verovatno su doprineli da deceniju kasnije, prilikom ustoličenja kneza Milana za kralja ona postane zvanična državna himna.

Interesantna je činjenica da je, uprkos želji da se nasleđe Obrenovića u vidu zvaničnih državnih simbola ukloni iz javnog života nakon majskog

prevrata 1903, himna „Bože pravde“ ipak opstala, doduše posle više godina od njenog ukidanja. Naime, iako je kralj Petar I Karađorđević 1904. objavio konkurs za novu državnu himnu koji je privukao brojne pesnike i kompozitore, uključujući između ostalih i Aleksu Šantića, na kraju je, zbog pritiska javnosti i brojnih kritika na račun novoizabranog teksta, vraćena stara himna.

Iz Narodnog pozorišta

U trenutku kada je Jenko izabran za kapelnika Srpskog kraljevskog narodnog pozorišta u Beogradu ova ugledna umetnička ustanova raspolažala je sa skromnim izvođačkim ansamblom koji nije pružao velike mogućnosti za rad na polju pozorišne muzike. Uprkos tome, nastojalo se da se izađe u susret publici i njenoj naklonjenosti dramskoj formi u kojoj je muzički sadržaj zauzimao važno mesto. Reč je svakako o žanru komada s pevanjem. Iako je bio suočen sa malobrojnošću orkestarskog sastava i nedostatkom školovanih pevača, Jenko je uspevao da komade s pevanjem i druge dramske forme značajno muzički oplemeni, pa se često dešavalo da numere koje je komponovao za scenu postanu popularne i izvan nje ustaljujući se na koncertnim repertoarima, ali i repertoarima beogradskih kafana. To je, na primer, bio slučaj sa komadom *Seoska lola*, zatim *Dido*, *Potera*, prvom srpskom operetom – *Vračara* itd. Numere iz ovih dela stekle su naklonost publike kako zbog Jenkovog umeća da jednostavnim muzičkim rešenjima istakne događaje na sceni i živopisno dočara pojedine likove, tako i njegove sposobnosti da kreira pevljive i upečatljive melodije koje ostaju dugo u svesti slušalaca. Ovakvi kvaliteti krasili su i numere iz drugih komada za koje je Jenko napisao muziku, njih preko 90 koji su nastali tokom nekoliko decenija. Mnoge od pesama pevušile su se na beogradskim ulicama, ponekad dobijajući status „narodnih“ tvorevina. Takav je slučaj bio i sa Jenkovom solo-pesmom „Ukor/Gde si dušo, gde si rano“ na tekst Branka Radičevića koja je vremenom toliko prodrla u šire slojeve da se verovalo da pripada gradskom folkloru.

Glumica Augusta-Vela Nigrinova kao večna inspiracija

O životu Davorina Jenka izvan kulisa beogradskog Narodnog pozorišta ne zna se mnogo. Donekle se njegova dinamičnost i uzbuđenost nazire iz retkih svedočenja savremenika koji su posvetili pažnju opisivanju beogradske „boemije“ tog vremena. S tim u vezi, posebno mesto zauzima Jenkov odnos sa glumicom Augustom-Velom Nigrinovom koja je, na

njegov nagovor, došla u Beograd 1882. godine. Tada dvadesetogodišnja slovenačka glumica postala je nedugo potom Jenkova životna saputnica sa kojom će proživeti neke od poslednjih značajnih momenata u umetničkoj karijeri. To je ujedno bio period najvećeg glumačkog uspona Vele Nigrinove koja se beogradskoj publici nametnula izuzetnom pojavom i izvanrednim darom. Srpska Sara Bernar kako su je svojevremeno nazivali, privlačila je pažnju javnosti ne samo scenskim bravurama, već i nespokoju koji je unosila u život poznatih beogradskih boema i intelektualaca. Pored pisca Janka Veselinovića koji je godinama bezuspešno pokušavao da privuče pažnju glumice tražeći utehu u dugim skadarlijskim večerima, njenoj harizmi nisu odoleli ni pojedini ministri i druge javne ličnosti. Ipak, Vela Nigrinova i Davorin Jenko ostali su nerazdvojni sve do njene iznenadne smrti 1908. godine koja je potresla čitavu Srbiju. Tragičan događaj posebno je pogodio Jenka koji se posle toga u potpunosti povukao iz javnosti. Ne mogavši da podnese bolni gubitak, on je prodao kuću u Beogradu u kojoj je sa glumicom proveo više od dve decenije zajedničkog života, da bi se potom trajno odselio iz Srbije. Umro je u Ljubljani 1914. godine.

Ilustrovana politika, br. 2913, 25. novembar 2014, 26–27.

— илустрована подсећање

ИВАНА ВЕСИЉ

скопу обележавана стогодишнице од смрти познатог композитора Даворина Јенка, Музичкошког института Српске академије наука и уметности, са Националним саветом словеначке националне мањине у Републици Србији, организује дводневни програм. У среду, 26. новембра, одржаће се свечана академија у САНУ и биле приказан и једночасовни уметнички филм "Даворин Јенко – Њораз, химни и будница". Потом ће у истој згради бити научни симп под називом "Даворин Јенко (1835–1914) – прилози за културу сећања", док ће у четвртак, 27. новембра, у Галерији САНУ бити одржан концерт Јенкових композиција. Док се још као студент играо у Бечу Даворин Јенко заинтересовао за музичку диригентуру у једној од многобројних локалних хорских дружина и повремено компоновао за њу, мало ко је могло да наслути да ће та пасија временом да прерасте у много више – у животино позиве, односно једну од најплоднијих и најуметљивијих музичких каријера на свим просторима. Од првобитног значаја у томе била су два догађаја – најпре позиве управе Панчевачког српског певачког друштва 1863. за место хоровође, а потом две године касније од управе Београдског певачког друштва.

Као резултат израза потребе певачких друштава за патристским хорским и истовремено умешности Јенка да пронађе оригиналну музичку мору у композицијама овог типа, настао је читав низ хорских песама које су током више деценија представљале основни репертоар на концертима. Тако су се међу српским и словенским стандардима из генерације пре неголе и успевале да се популаризују песме "Шко ћутити, Србине певај", "Хи", "Боже браћество", "Српска звезда", "Онемо, онамо за браћо мој и друге.

Међу ретко изабраним хорским композицијама које су пробојно представљале део музике за одређене колективне да бисте стекле популарност и издржали се као самостојне творевине. Један пример била је хорска

песма "Богови силни", из комада Туре Јашића "Свобода Србама", као и "Боже правде" који је сачињавала део драме Јована Ђорђевића – "Маркова сабла", а коју је кнез Милан Обреновић приликом установљена прогласио за званичну државну химну.

У тремуку када је Јенко изабран за каленика Српског краљевског народног позоришта у Београду, ова Угледна уметничка установа распала је на скромним извођачким ансамблом који није пружио велике могућности за рад на пољу позоришне музике. Иако је био сучен са малобројношћу оркестровског састава и надраском школских педагога, Јенко је успео да комаде с певачким ансамблима, па се често дешавало да нумера које је компоновао за сцену постану популарне и изван ње.

О животу Даворина Јенка изван околине Београдског Народног позоришта не зна се много. Донекле се негов динамичност и узбуђеност назире из ретких сведочења савременика који су посетили плажу описивају броретичке борбама тог времена. С тим у вези посебно често заступа Јенков однос са глумцом Аугустом Велом Нигриновом која је на његов наговор, дошла у Београд, 1882. године. Тада двадесетогодишња словеначка глумица постала је нешто постојана девојка живота са глумица са којом ће прожити неке од последњих значајних тренутака у уметничкој каријери. То је уједно био период највећег глумачког успона Веље Нигриневое која се београдској публици наметнула изузетном пољавом и изаварираним даром. Српска Сарајерина, како су је својерачно назвали, привлачила је плажну јавност не само сценским бравурозавишним већ и неспоредим који је уносила у живот познатих београдских боја и интелектуалаца.

Веља Нигринова и Даворин Јенко остали су нераздвојни све до њене изненадне смрти 1908. године која је потресла читаву Србију. Трагичан догађај посебно је погодио Јенка који се после тога у потпуности повукао из јавности. Не могавши да поднесе болни губитак, он је провао кућу у Београду у којој је са глумцом провео више од две деценије заједничког живота, да би се потом трајно одрекао из Србије. Умро је у Љубљани 1914. године. ■

AUTORI/AVTORJI

Prof. dr Sonja Marinković

Univerzitet umetnosti u Beogradu, Fakultet muzičke umetnosti,
Katedra za muzikologiju
sonja.marinkovic@gmail.com

Prof. dr Jernej Weiss

Oddelek za muzikologijo Filozofske fakultete Univerze u Ljubljani;
Oddelek za glasbo Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru
Jernej.Weiss@ff.uni-lj.si

dr Katarina Tomašević

Muzikološki institut SANU, Beograd
katarina.tomashevic@gmail.com

dr Marijana Kokanović Marković

Akademija umetnosti Novi Sad,
Katedra za etnomuzikologiju i muzikologiju
marijanakokanovic@yahoo.com

dr Mladena Prelić

Etnografski institut SANU, Beograd
Mladena.Preljic@ei.sanu.ac.rs

Prof. dr Anica Sabo

Univerzitet umetnosti u Beogradu,
Fakultet muzičke umetnosti, Katedra za muzičku teoriju
anicasabo310@gmail.com

Prof. dr Maja Đukanović

Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet
maja.djukanovic@fil.bg.ac.rs

dr Ivana Vesić

Muzikološki institut SANU, Beograd
distinto_differente@gmail.com